

TYÖASIAINVALIOKUNTA

Lausunto 5/1996 vp

Hallituksen esitys 72/1996 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Eduskunta on lähettäessään 14 päivänä toukokuuta 1996 hallituksen esityksen 72/1996 vp sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että työasiainvaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina Mikkelin kaupungin sosiaalijohtaja Antti Tervasmäki, Helsingin kaupungin kehittämiskonsultti Pekka Borg, pajajohtaja Vuokko Kemppainen Kajaanin kaupungin nuorten työpajasta, toimistonjohtaja Pauli Pohjola Harjavan työvoimatoimistosta, kuntayhtymän johtaja Pekka Kolehmainen Länsi-Uudenmaan ammattikoulutusyhtymästä, kassanjohtaja Raila Männistö Kunnallisvirkamiesliiton työttömyyskassasta ja työtön siivoustyönjohtaja Tapani Levander.

Lisäksi työasiainvaliokunta on osallistunut sosiaali- ja terveysvaliokunnan järjestämiin kahteen yhteiskuulemistilaisuuteen, joissa olivat kuultavina vanhempi hallitussihteeri Hannu Hakkola sosiaali- ja terveysministeriöstä, hallitusneuvos Harri Skog ja ylitarkastaja Pasi Järvinen työministeriöstä, vanhempi hallitussihteeri Marjatta Lindqvist opetusministeriöstä, toimeentuloturvapäällikkö Elise Kivimäki Kansaneläkelaitoksesta, erityisasiantuntija Jaakko Meller Kuntaliitosta, asiamies Johan Åström Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitosta, asiamies Riitta Wärn Palvelutyönantajista, lakimies Janne Metsämäki Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestöstä, sosiaalisihiteeri Veikko Simpanen Toimihenkilökeskusjärjestö STTK:sta, lakimies Markku Kojo Akavasta, toiminnanjohtaja Juhani Talonen ja puheenjohtaja Laura Palokangas Työttömyyskassojen Yhteisjärjestöstä sekä hallituksen jäsenet Tapio Salomaa ja Ismo Suojanen Työttömien Valtakunnallisesta Yhteistoimintajärjestöstä.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi työttömyysturvalakia. Työttömyyspäivärahan saami-

sen edellytyksenä olevaa palkansaajan työssäolohtoa ja ansioon suhteutetun päivärahan saamisen edellytyksenä olevaa vakuutusehtoa ehdotetaan pidennettäväksi. Työssäoloehto, jonka täyttämällä ansiopäivärahan tai peruspäivärahan enimmäiskeston laskeminen aloitetaan alusta, eli niin sanottu paluuehto määräytyisi samoin perustein. Ansiopäivärahan perusteena oleva palkka määriteltäisiin aina työssäoloehdon täyttävästä työstä saadusta ansiosta. Uusi päiväraha olisi kuitenkin aina vähintään 80 % edellisestä päivärahasta.

Sovitellun päivärahan määräytymissääntöjä ehdotetaan muutettavaksi siten, että päivärahan suojaosa poistettaisiin. Yhteensovitusprosentti ehdotetaan alennettavaksi nykyisestä 80 %:sta 50 %:iin.

Työttömyyspäivärahan omavastuu-aikaa koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettavaksi siten, että omavastuu-aika olisi yhteensä 7 täyttä työpäivää vastaava aika kerran työttömyyspäivärahakauden enimmäiskestokautta kohden. Työttömyyspäivärahaa ei maksettaisi siltä ajalta, jolta työsuhteen päättyessä on maksettu lomakorvausta. Niin sanottua lisäpäivärahaoikeutta koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettavaksi siten, että ikäraja, jonka jälkeen henkilölle, jonka päivärahan enimmäismaksuaika ei ole täyttynyt, voidaan maksaa työttömyyspäivärahaa 60 ikävuoteen saakka, nousee nykyisestä 55 vuodesta 57 vuoteen.

Lainmuutokset, joista osa liittyy valtion vuoden 1997 talousarvioesitykseen, on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 1997 alusta. Säännökset, joiden mukaan työvoimakoulutusta voidaan lukea työssäolohtoon, ovat tarkoitettut olemaan voimassa vuoden 1998 loppuun.

Valiokunnan kannanotot

Työttömyysturvalain muutoksilla pyritään kannustamaan työttömiä etsimään aktiivisesti työtä, vastaanottamaan lyhyet työsuhteet ja osallistumaan työllisyyskoulutukseen. Työttömyysturvajärjestelmän uudistusten lisäksi muu-

toksilla tavoitellaan — valtion talouden säästöjen ohelle — työmarkkinoihin liittyvän taloudellisen rikollisuuden ja harmaan talouden vähentämistä. Valiokunta pitää asetettuja tavoitteita ja ehdotettuja keinoja hyväksyttävänä. Kuten hallituksen esityksessä todetaan, nykyistä ansiosidonnaista työttömyysturvajärjestelmää ei ole suunniteltu nykyisen kaltaisen suurtyöttömyyden varalta.

Ehdotetuissa muutoksissa on nähtävissä piirteitä kokonaisuudistuksesta, joka on tarpeellinen — perusteiltaan uudistunut — ansiosidonnaisen työttömyysturvan säilyttämiseksi korkean työttömyyden aikana. Osa muutoksista heikentää työttömien taloudellista asemaa, mutta ne ovat valtiontalouden ja työttömyysturvajärjestelmän kannalta välttämättömiä. Työttömyyden aiheuttamien taloudellisten vaikeuksien helpottamiseen ja työllisyyden kohentamiseen käytettävissä olevat aikaisempaa niukemmat rahat on kohdennettava nykyistä tehokkaammin.

Ostavastuun muutos, jolla tuetaan lyhytaikaisten työsuhteiden vastaanottamista, on työttömän kannalta myönteinen uudistus, koska omavastuuedellytys asetetaan vain kerran työttömyyspäivärahan enimmäismaksuaikaa kohden. Päivärahakorvauksen poistaminen ajalta, jolta maksetaan lomakorvausta, on sopusoinnussa työttömyysturvajärjestelmän perusperiaatteiden kanssa. Lisäksi se saattaa julkisen ja yksityisen sektorin palveluksesta työttömäksi joutuvat päiväraha-oikeuden suhteen samanlaiseen asemaan.

Paluuehdon tarkastelujakson pidentämistä 24 kuukauteen perustellaan lyhytaikaisten ja epätyypillisten työsuhteiden pysyvällä lisääntymisellä. Pidennetty tarkastelujakso mahdollistaa työssäoloehdon täyttymisen lyhyillä työsuhteilla aikaisempaa pidemmän ajanjakson aikana. Työssäoloehdon jatkaminen 43 viikkoon puolestaan korostaa vakuutusperiaatetta. Merkittävä osa niin sanotun paluuehdon edellytyksistä täytetään kuuden kuukauden pituisilla työllistämistukitoilla. Jatkossa työnhakijan on löydettävä ja otettava vastaan työllistämistöiden lisäksi myös muuta työtä säilyttääkseen päiväraha-oikeutensa. Uudistukseen liittyy tältä osin huomattavia epävarmuustekijöitä. Ellei avoimilta työmarkkinoilta löydy uusia työpaikkoja, lisäänty-

vät vaatimukset nykyistä pidempien työllistämistukitoiden järjestämisestä työttömyyspäiväraha-oikeuden säilyttämiseksi. Mahdollisia epäkohtia lieventää se, että työssäoloeseen voidaan lukea enintään 16 viikon ajanjakso, jolta henkilö on saanut työvoimapolitiittisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukaista koulutustukea. Uudistuksen vaikutuksia on seurattava ja tarvittaessa on arvioitava, onko ehdotettuja työssäoloehtoja ja tarkastelujaksoa koskevia säännöksiä myöhemmin joustavoitettava.

Ikääntyvien työttömien niin sanotun lisäpäiväoikeuden ikäraja ehdotetaan korotettavaksi 55 vuodesta 57 vuoteen. Tähän liittyen hallitus tulee ehdottamaan työllisyyslain muuttamista siten, että henkilöille, joita rajoitus koskee, turvataan mahdollisuus koulutukseen, kuntoutukseen tai tuettuun työllistymiseen. Suunnitellut muutokset merkitsevät lisääntyviä ja vaikeutuvia tehtäviä työvoimatoimistoille ja koulutusjärjestelmille. Uudistusten toteuttaminen samanaikaisesti työmarkkinatukea koskevien muutosten kanssa edellyttää sitä, että riittävästä voimavaroista huolehditaan. Epäonnistuminen koulutuksen, kuntoutuksen tai tuetun työllistämisen järjestämisessä turhauttaa työttömät ja aiheuttaa välinputoamista sekä heikentää uudistuksen hyväksyttävyyttä. Tuettu työllistäminen lisää kuntien kustannuksia mm. kunnallisen eläkejärjestelmän johdosta.

Valiokunta esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta muuttaisi 13 §:n 2 momenttia ja 16 §:n 2 momenttia siten, että viikkokohtaisen tarkastelun lisäksi työssäoloehdon kertyminen on mahdollista myös neljän viikon tarkastelujaksossa, ja 26 §:n 3 momenttia siten, että ennen 500 päivän täyttymistä tehty työ voitaisiin laskea mukaan uuteen työssäoloeseen.

Edellä esitetyn perusteella työasiainvaliokunta kunnioittavasti esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaisi edellä lausutun huomioon mietintöään laatiessaan.

Helsingissä 4 päivänä kesäkuuta 1996

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Reijo Lindroos /sd, varapuheenjohtaja Armas Komi /kesk, jäsenet Anne Huotari /vas (osittain), Hannu Kemppainen /kesk (osittain), Paula Kokkonen /kok (osittain), Pirkko Peltomäki /sd, Riitta Prus-

ti /sd (osittain), Heikki Rinne /sd, Raimo Tiilikainen /r, Maija-Liisa Veteläinen /kesk, Marja-Leena Viljamaa /sd, Pertti Virtanen /evir ja Jorma Vokkolainen /vas sekä varajäsenet Esa Läheta /sd, Eila Rimmi /vas ja Irja Tulonen /kok (osittain).

Eriävä mielipide

Työttömyysturvalain muuttamisessa hallitus on lähtenyt ensisijaisesti fiskaalisista perusteista eli hakemaan säästöjä työttömyysturvamenoi-
sta, jotka ovat suurtyöttömyyden vuoksi huomattavasti suuremmat kuin työttömyysturvajärjestelmää aikanaan luotaessa on voitu ennakoita. Valtiontaloudellisista syistä säästöjen tarpeellisuutta ei voi kiistää. Nyt keinoksi näyttää muodostuvan pääasiassa se, että ansiosidonnaisen työttömyysturvan piirissä olevien joukkoa rajataan entistä tarkemmin. Ansioturvan piiriin pääsyä rajoitetaan pidentämällä työssäoloa ja ikääntyvien lisäpäiväraha-oikeuden ikäraja korotetaan.

Hallituksen esityksestä, johon valiokunnan enemmistö yhtyi, puuttuu kokonaan sen arvioiminen, vastaako nykyinen työttömyysturvan järjestämistapa niitä vaatimuksia, joita suurtyöttömyys ja toisaalta työttömien keskinäisenkin tasapuolisuuden vaatimus edellyttäisivät. Esityksellä ei pyritä korjaamaan työttömyysturvan rahoitukseen liittyviä epäkohtia, vaan nykyisiä perusteita pidetään ikään kuin itsestään selvästi käytökelpoisina. Kuitenkin rahoitusvastuiden ja etuuksien välinen suhde on tällä hetkellä hyvin

epäselvä ja saattaa kansalaiset keskenään varsin eriarvoiseen asemaan. Osa ansioturvan rahoittajista on kokonaan etuuden ulkopuolella. Toisaalta eri kassojen maksut vaihtelevat huomattavasti. Työttömyysturvauudistus olisi tullut kohdistaa erityisesti näiden epäkohtien korjaamiseen.

Etuuksien määräytymisessä hallitus on joutunut niiden kohdalla, joilla ei ole ollut riittävästi voimaa puolustaa asemaansa. Säästöjen kohdentamisessa on siksi päädytty edellä mainitulla tavalla saajien piiriin rajaamiseen, mikä johtaa työttömien keskenkin syvenevään kahtiajakoon. Mielestämme sosiaali- ja terveysvaliokunnassa on syytä vielä arvioida uudelleen säästöjen painotuksia ja tasapuolisempaa kohdentumista.

Edellä olevan perusteella esitämme,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta mietintöä laatiessaan edellyttäisi työttömyysturvajärjestelmän kokonaisuudistusta sekä rahoituksen että etuuksien osalta siten, että järjestelmä olisi toimiva, tasapuolinen ja taloudellisesti mahdollinen ylläpitää myös korkean työttömyyden aikana.

Helsingissä 4 päivänä kesäkuuta 1996

Armas Komi /kesk
Maija-Liisa Veteläinen /kesk

Hannu Kemppainen /kesk
Pertti Virtanen /evir

